

Шаргун Т.О.

*кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач,
Львівська філія
Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту імені В.А. Лазаряна*

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЗАЛІЗНИЧНИКІВ

У період ХХ ст. відбувалися докорінні зміни в педагогічній теорії й практиці підготовки фахівців. Цей історичний період і накопичений у ньому досвід розкриває особливості розвитку теорії і практики навчання, що були пов'язані зі зміною суспільного устрою України та освітніх парадигм. Зокрема, «теперішні проблеми залізничного транспорту дуже схожі з тими проблемами, які виникали на Південних залізницях понад сто років тому. Ось чому досвід вивчення історії становлення та функціонування Південних залізниць є дуже корисним для процесу переосмислення системи організації залізничної справи в сучасній Україні» [2, с. 3]. Звертання до історичного минулого є не тільки доцільним і виправданим, але й актуальним і необхідним для розв'язання нагальних потреб сьогодення, оскільки наука не може розвиватися без аналізу минулого, оцінки й систематичного перегляду накопиченої системи знань.

Для здійснення цих завдань необхідно не лише вивчення сучасного стану підготовки фахівців залізничного транспорту, але й ґрунтовний аналіз історичного досвіду. Важливу роль відіграють у цьому засоби історіографії – це сукупність історичних студій з певної проблеми, теми чи наукової галузі, які мають спільну просторово-хронологічну локалізацію та предметну область дослідження [4, с. 9]. Вони сприяють розширенню наукового кругозору та формуванню наукового світогляду, а історичні факти дають змогу бачити логічну послідовність у структурі навчального матеріалу, розкрити динаміку розвитку наукових знань, показати, що історія науки чи галузі виробництва є обов'язковою складовою загальної історії та історії культури людства.

Вивчення науково-педагогічних праць у галузі історії педагогіки показало, що дослідник має справу з величезною кількістю

маловідомих джерел, які вимагають, у першу чергу, їх класифікації. Особливо важливим аспектом роботи є така класифікація, коли описується тривалий історичний період. Класифікація історичних та історико-педагогічних джерел щодо професійної підготовки фахівців залізничного транспорту є попередньою, але необхідною ланкою історичного дослідження, але вона не була предметом педагогічного дослідження, що і зумовило вибір тематики.

Проведене нами дослідження, дозволило запропонувати класифікацію історичних джерел, які відображають різноманітні аспекти професійної підготовки кадрів для залізничного транспорту. Важливе місце в класифікації посідають:

Державні документи, протоколи засідань та з'їздів залізничників різних рівнів, укази, договори, матеріали виставок, конкурсів та ін. документи. Такі як: «Краткий исторический очерк развития и деятельности ведомства путей сообщения за сто лет его существования (1798-1898 гг.)», «Положение о технических железнодорожных училищах, ВЫСОЧАЙШЕ утвержденное 7 апреля 1886 г.», «Общий устав российских железных дорог (1896)», «Протоколы заседаний 204 Общего Тарифного Съезда представителей русских железных дорог. Петроград, 1916 г.», «Всеподданнейший отчет министра путей сообщения о деятельности министерства путей сообщения за 1909-1911 гг. Учебные заведения и просветительная деятельность Министерства», «Протоколы заседаний 1-го съезда Начальников и Управляющих русских железных дорог, 15-23 мая 1900 г.».

Наприклад у протоколах засідань цього з'їзду містився ряд актуальних питань, зокрема: «1. Способы к улучшению положения низших служащих и к обеспечению устойчивости железнодорожного персонала (постепенное повышение окладов за безупречную службу в одной должности). 2. Меры к уменьшению опозданий поездов и обеспечению безопасности движения. Добросовестность в расчетах. 3. Мероприятия, обеспечивающие служащих от переутомления. 4. Меры для обеспечения надлежащей подготовки к службе средних агентов (издание учебников, руководств и т.д.) 5. О выработки Положения о Съездах Начальников и Управляющих железных дорог» [3, с. 3]. Такі документи дають уявлення про проблеми, які у конкретний історичний період вирішувались в межах *залізничного транспорту як галузі*.

Періодична галузева преса. Обговорення вітчизняного досвіду створення залізничної мережі «у періодичних виданнях відомчої преси у вигляді відкритих листів, наукових статей відомих інженерів, державних діячів, вчених та інших було вкрай необхідним» [2, с. 9]. Серед таких періодичних видань можна виділити «Журнал министерства путей сообщения» (1826-1917), «Указатель правительственных распоряжений по Министерству путей сообщения» (1876-1886), «Вестник Министерства путей сообщения» (1896-1904), «Вестник путей сообщения» (1904-1917), «Записки Императорского русского технического общества», «Железнодорожное дело» (1882-1917), «Инженер» (1882), «Известия Собрания инженеров путей сообщения» (1881), «Сборник Института инженеров путей сообщения императора Александра I» (1884-1916), «Инженерные записки, издаваемые конференцией института инженеров путей сообщения» (1874-1877), газети «Кримський вісник», «Харківські губернські відомості» та інші.

Аналіз преси досліджуваного періоду показав, що саме у «Журналі міністерства шляхів сполучення» та «Збірнику Інституту інженерів шляхів сполучення імператора Олександра I» найбільш широко висвітлювались питання щодо проблем підготовки фахівців залізничного транспорту, а саме: Розпорядження МШС по учбовій справі (Журнал МШС № 31, 1887); Положення про організацію роботи технічних залізничних училищ (Журнал МШС № 29, 1887); Про з'їзд російських діячів з технічної освіти (Журнал МШС № 40, 1889); «Железнодорожное дело, как самостоятельная отрасль специального образования» М. В. Лисковський (Журнал МШС, Книга дев'ята, 1909); Класифікація інженерних знань (Журнал МШС, Книга десята, 1911).

Також в цих періодичних виданнях міститься велика кількість статистичних даних про будівництво залізниць, про їх вартість, відомості про умови експлуатації та запровадження технічних інновацій, про організацію та роботу залізничних майстерень тощо. В тогочасних технічних журналах працювали відомі вітчизняні інженери-залізничники.

Вважаємо, що *тематика цих галузевих журналів значною мірою визначала зміст професійної підготовки майбутніх фахівців залізничного транспорту та сприяла його оперативному оновленню.*

Матеріали, що стосуються розвитку галузевої науки та техніки. Ці матеріали представлені в першу чергу науковими дослідженнями інженерів та професури вищих навчальних закладів. Зокрема, в Інституті Інженерів шляхів сполучення імператора Олександра І.

На прикладі тем дисертаційних досліджень на звання ад'юнкта інституту ми можемо простежити напрямки розвитку галузевої науки: «О расположении путей на малых станциях железных дорог» Ф. А. Галицинського, начальника Харківсько-Миколаївської залізниці інженера Б. М. Кандиби на тему «Об устройстве оградительных внешних портовых сооружений из искусственных массивов», інженера Є. О. Патона під назвою «Расчет ферм с жесткими соединениями» (1901р.) [1].

Позитивним, на наш погляд є те, що практично усі **наукові та науково-технічні розробки того часу відносно швидко реалізувалися на практиці** у вигляді різноманітних посібників, довідників, правил, навчальних курсів тощо.

Список використаних джерел:

1. Ларионов А. М. История Института Инженеров Путей Сообщения Императора Александра I-го за первое столетие его существования. 1810-1910 / А. М. Ларионов. – СПб.: Тип. Ю. Н. Эрлих, 1910. – 401 с.
2. Приймук С. М. Історія становлення та функціонування південних залізниць (1868-1917 рр.) : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук спец : 07.00.07 – «Історія науки і техніки» / С. М. Приймук. – Київ, 2010. – 24 с.
3. Протоколы заседаний 1-го съезда Начальников и Управляющих русских железных дорог, 15-23 мая 1900 г. – СПб, тип. П. П. Сойкина, 1900. – С. 3.
4. Черепашук А. А. Формування мотивації навчання студентів технічних спеціальностей засобами історіографії: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / А. А. Черепашук. – Вінниця, 2010. – 20 с.